

Tom Nichols

Sfârșitul competenței

Discreditarea experților și campania
împotriva cunoașterii tradiționale

Ediția a II-a revăzută și adăugită

Traducere de Cristian Fulaș

POLIROM

2025

Cuprins

<i>Prefață la ediția a doua</i>	9
<i>Prefață la ediția întâi</i>	15
Introducere	21
1. Expertii și cetățenii	35
2. Cum a devenit conversația epuizantă	65
3. Studiile superioare	97
4. Stai puțin, să caut pe Google	135
5. „Noul” nou jurnalism – și avem din belșug	169
6. Când experții greșesc	207
7. Experții, publicul și pandemia	253
Concluzii	285
<i>Note</i>	317
<i>Index</i>	337

Am multe convingeri ferme cu privire la ce consider că sunt atacuri împotriva gândirii libere, dar nu trebuie să reluăm aici nenumăratele certuri pe marginea codurilor de exprimare draconice, a atacurilor împotriva persoanelor invitate să conferențieze și a libertății academice. Mai relevant însă din perspectiva sfârșitului competenței este faptul că modele curente în campusuri, inclusiv „spațiile sigure” și codurile lingvistice, erodează de fapt capacitatea colegiilor de a produce oameni capabili de gândire critică. (Să nu uităm că „gândirea critică” nu înseamnă „critică neîncetată”.) Așa cum alegerea unei școli ca și cum ar fi un bun de consum îi învață pe tineri să aprecieze o școală din alte motive decât educația, tot astfel acest tip de acceptare a tinerilor activiști îi încurajează să creadă în continuare că treaba unui student de colegiu este să-i lumineze pe profesori, în loc să fie invers.

Există atât de multe exemple în acest sens încât ar fi aproape nedrept să indic o singură politică sau controversă de la o universitate anume. Problema s-a răspândit în mai toate universitățile americane și reapare, în valuri de intensități diferite, de la începutul anilor 1960. Ceea ce este diferit astăzi, și mai ales îngrijorător dacă vorbim de formarea unor cetățeni educați, e modul în care mediul exagerat de protector din universitatea modernă îi infantilizează pe studenți, dizolvându-le astfel abilitatea de a purta o discuție logică și în cunoștință de cauză. Atunci când sentimentele contează mai mult decât rațiunea sau faptele, educația e condamnată la eșec. Emoția e un zid de apărare inexpugnabil împotriva competenței, un șanț plin cu furie și resentimente în care rațiunea și cunoașterea se îneacă repede. Iar după ce studenții învață lecția că emoția bate orice, și-o amintesc tot restul vieții.

Colegiile ar trebui să fie mediul calm în care oameni educați determină ce e adevărat și ce e fals și în care învață să urmeze un model de cercetare academică, indiferent unde îi duce aceasta. În schimb, multe colegii sunt la mâna studenților care cer ca sentimentele lor să primeze în fața oricăror altor considerente. Bineînțeles, ei cred în dreptul lor

de a emite o atare pretenție pentru că, până în acel moment, și-au trăit exact așa viața, într-o cultură terapeutică, în care nici un gând nu rămâne neexprimat și nici un sentiment invalidat.

Activismul studentesc e însă o parte firească a vieții de student. *Te aștepti* ca adolescenții să fie pasionali; a fi un adolescent sau un tânăr de douăzeci și ceva de ani înseamnă și acest lucru. Eu sunt încă suficient de demodat încât să mă aștept ca oamenii educați să fie lideri printre votanți în virtutea unei educații mai bune, așa că îi salut pe votanții de mâine care își exersează gândirea politică în dezbateri și discuții.

Din nefericire, noul activism studentesc regresează spre vechiul activism studentesc de acum o jumătate de secol: intoleranță, dogmatism și chiar amenințări și violență. În mod ironic (sau poate tragic), studenții folosesc un limbaj extrem și fac cereri extreme cu privire la lucruri tot mai neînsemnate. Dacă cei din generația Baby Boomer puteau pretinde că asaltau campusurile în 1967 pentru pace, există un oarecare adevăr în ideea că tineri aflați la un pas de a fi recrutați în armată și trimiși într-o junglă asiatică aveau pe bună dreptate sentimente puternice față de această posibilitate. Membrii unor grupuri minoritare care nu erau pe deplin cetățeni în fața legii până la începutul anilor 1960 au considerat, în mod justificat, că nu aveau opțiuni mai puțin spectaculoase decât să protesteze, chiar dacă nimic nu scuză violențele care au urmat.

Prin contrast, astăzi studenții se scandalizează din cauza unor ofense închipuite, care nu intră nici pe departe în aceeași categorie cu lupta pentru drepturi civile sau cu mobilizarea pentru un război. Azi studenții construiesc Everesturi majestuoase din mușuroaie de cârțiță și devin isterici din cauza unor glume și farse. Iar din toate acestea, studenții învață că emoția și volumul pot învinge întotdeauna rațiunea și substanța, înconjurându-se astfel de un zid pe care nici un viitor profesor, expert sau intelectual nu va fi capabil vreodată să-l treacă.

Un exemplu nefericit de triumf al emoției în fața rațiunii l-a oferit Universitatea Yale în 2015, când soția unui profesor administrator de cămin a avut îndrăzneala să le spună unor studenți aparținând unor minorități să ignore costumele de Halloween pe care le considerau ofensatoare. Acest lucru a provocat o criză de isterie în tot campusul, iar unii studenți s-au apucat să strige la profesori. „În poziția ta de administrator”, urla un student la un profesor, „e treaba ta să creezi un loc confortabil și un cămin pentru studenți. (...) Înțelegi?!”.
 Profesorul i-a spus calm „Nu, nu sunt de acord cu asta”, iar studentul s-a lansat într-o tiradă:

Atunci de ce [termen licențios] ai acceptat această poziție?! Cine [termen licențios] te-a angajat?! Ar trebui să te retragi! Dacă asta crezi că înseamnă să fii administrator, dă-ți demisia! *Aici nu creezi un spațiu intelectual! Nu despre asta-i vorba! Poți să înțelegi? Aici creezi un cămin. Tu nu asta faci! [sublinierea mea]*²⁴.

Yale University, în loc să-și disciplineze studenții pentru încălcarea normelor discursului academic, și-a cerut scuze față de cei care se isterizaseră. Administratorul și-a dat demisia din funcție în cele din urmă, rămânând doar cadru didactic. Soția lui însă și-a dat demisia din postul de cadru didactic și a renunțat cu totul la a mai preda la colegiu.

Pentru toate cadrele didactice, lecția a fost evidentă: campusul unei universități de top nu e un loc de căutări intelectuale. E o casă de lux închiriată pentru patru-șase ani, câte nouă luni odată, de către copiii elitei care pot urla la profesori ca și cum ar avea de-a face cu servitori neîndemânateci de pe propria moșie.

La o lună după certurile de la Yale au izbucnit proteste la University of Missouri, după un incident în care pe perețele unei toalete a fost desenată cu fecale o svastică. Nu era clar ce ar fi trebuit să facă cea mai importantă universitate publică din Missouri în afară de a vărui peretele, însă campusul s-a scandalizat oricum. „Știi ce-i aia opresiune sistemică?!”, țipa o studentă la președintele universității care o

asculta uluit. „Caută pe Google!” Studenții jurnaliști au fost hărțuiți și amenințați, într-unul din cazuri chiar de un cadru didactic care, ca o ironie, preda la școala de jurnalism, dar era afiliat formal la alt departament. După alte câteva zile de asemenea exagerări, președintele universității și-a dat demisia. (Cancelarul și un profesor care refuzase să anuleze cursurile după proteste au procedat apoi la fel.)

Totuși, University of Missouri nu e echivalentă cu Yale University. Cererea pentru serviciile sale nu e aproape constantă. Înscrierile la admitere și donațiile au scăzut imediat în urma protestelor și demisiilor²⁵. În doi ani, înscrierile în anul I au scăzut cu 35%. *The New York Times* relatează în 2017 că „administrația universității recunoaște că principalul motiv este reacția la evenimentele din 2015, când campusul a fost ocolit de studenți și de familii care respingeau, în funcție de perspectiva fiecăruia, o cultură a rasismului sau una în care protestatarii scăpaseră de sub orice control”²⁶. Când fumul s-a risipit, universitatea-fanion din Missouri a rămas cu mai puțini studenți, administratori, candidați și donații, totul din cauza unei farse rasiste și a reacției unui grup de studenți, cu concursul unui grup și mai mic de profesori, care au inversat rolurile de dascăli și învățăcei la o mare universitate publică.

E interesant că un asemenea subiect îi unește adesea pe intelectualii liberali și conservatori. Cercetătorul britanic Richard Dawkins, un fel de năpastă pentru conservatori din cauza opiniilor sale despre religie, a rămas perplex în fața ideii de „spații sigure”, locuri de la care studenții americani pretind un respiro față de orice formă de expresie politică pe care ar putea-o considera „provocatoare”. Pe Twitter, Dawkins a spus fără ocolișuri: „Universitatea nu e un «spațiu sigur». Dacă ai nevoie de un spațiu sigur, pleacă, du-te acasă, ia-ți ursulețul de pluș în brațe și suge-ți degetul până când ești gata de universitate”.

De asemenea, după evenimentele de la Yale și Missouri, Conor Friedersdorf, editorialist la *Atlantic*, a scris că „ce se întâmplă la Yale nu rămâne doar acolo” și că elitele de mâine

nu internalizează valorile libertății de exprimare, ci ale purei intoleranțe. „Îi putem înțelege pe acești studenți”, a scris Friedersdorf ulterior. (Eu nu, dar Friedersdorf e mai înțelegător decât mine.) „Dar dacă un e-mail despre costumele de Halloween îi face să lipsească de la cursuri și să se piardă cu firea, fie au nevoie de ajutor de la specialiști în sănătate mintală, fie sunt foarte prost serviți de anumite noțiuni ideologice debilitante pe care le-au dobândit cu privire la ce ar trebui să-i facă să sufere”²⁷.

Unele figuri oportuniste ale dreptei americane au pornit ofensiva împotriva colegiilor și universităților, pretinzând că soluția (cel puțin pentru cele finanțate din fonduri publice) ar fi golirea de conținut a instituțiilor și stabilirea unui control politic direct asupra învățământului superior. Aceste persoane caută să abolească titularizările pe post, să desființeze specializările ce nu le sunt pe plac și să forțeze introducerea unor programe inspirate de ideologia conservatoare și care să fie supravegheate de legiuitori, nu de educatori – o rețetă pentru cicluri succesive de politizare, în funcție de cine controlează forul legislativ din statul respectiv. Asemenea „soluții” nu sunt deloc o soluție; aceste măsuri iresponsabile și prostești țin de politică, nu de educație²⁸.

E adevărat că americanii din ambele partide au dubii în privința valorii economice a unei diplome universitare tot mai scumpe, dar atacul dreptei populiste este inspirat de ideologie, nu de bani. Numărul republicanilor pentru care colegiul reprezintă o influență negativă asupra vieții americane a crescut cu mai mult de douăzeci de procente în doi ani, între 2015 și 2017 – cu alte cuvinte, între anul dinaintea victoriei electorale a lui Donald Trump și cel ulterior acesteia. Un alt sondaj a găsit că 56% dintre republicani își exprimau încrederea în învățământul superior în 2015, dar ea s-a prăbușit la 19% în 2023²⁹. Colegiile au multe probleme, dar întoarcerea rapidă și decisivă a dreptei împotriva învățământului universitar este mai mult rezultatul propagandei decât al dezbaterii raționale.

Admit totuși că nu știu cum se poate îndrepta această situație, mai ales că atât de multe dintre aceste probleme încep *înainte* ca elevii să ajungă la facultate. Ca majoritatea profesorilor – sper –, am făcut tot ceea ce am putut în clasă. Am pretins ca studenții mei să respecte anumite standarde clare. M-am așteptat să învețe cum să-și formuleze opiniile și cum să și le argumenteze, cu calm și în mod logic. I-am evaluat în funcție de răspunsurile lor la întrebările puse la examen și de calitatea lucrărilor lor scrise, și nu pe baza opiniilor lor politice. Le-am cerut să-i trateze pe ceilalți studenți cu respect și să abordeze ideile și convingerile colegilor de la curs fără sentimentalisme și atacuri personale.

Dar când studenții plecau de la cursul meu, mă urmărea ideea că nu le pot modera discuțiile la nesfârșit. Nu îi puteam opri de la a-i respinge pe alții, a refuza fapte, a ataca sfaturi bine intenționate sau a pretinde ca sentimentele lor să fie acceptate în locul adevărului. Dacă au petrecut patru ani manifestând o asemenea lipsă de respect față de profesori și instituții, nu ne putem aștepta să-și respecte concetățenii. Și dacă nu ne mai putem baza pe absolvenții de facultate să poarte dezbateri și discuții raționale în viața americană și nici să facă diferența dintre cunoaștere și sentimente, atunci chiar am ajuns în tipul de situație problematică pe care nici un expert – sau politician – nu o poate rezolva.